

# *Leerateliers Verdiepingsomgeving ZSM Jeugd, Gezin en Zeden*

**verslag van het eerste leeratelier**

Rapportage fase 1  
Leeratelier Noord-Holland (Haarlem)

juni 2016

## **COLOFON**

Het Kenniscentrum Sociale Innovatie van de Hogeschool Utrecht is een bundeling van een aantal lectoraten op gebied van zorg en welzijn, sociaal beleid, maatschappelijke participatie, ondersteuning en dienstverlening, arbeid, recht en veiligheid. Het doel van het Kenniscentrum is om kennis te ontwikkelen, te bundelen en over te dragen ten behoeve van onderwijs en praktijk.

### **Auteurs**

Sietske Dijkstra  
Lous Krechtig  
Anneke Menger

### **Jaar van uitgave**

2016  
Kenniscentrum Sociale Innovatie, Hogeschool Utrecht  
Postbus 85397- 3508 AJ Utrecht  
Daltonlaan 300 – 3584 BK Utrecht  
Tel. 088-4819831

[www.socialeinnovatie.hu.nl](http://www.socialeinnovatie.hu.nl)  
[www.hu.nl](http://www.hu.nl)

# Inhoud

1. Inleiding
2. Ontstaan van de leerateliers
  - 2.1 doelstelling landelijk programma ZSM en Context
  - 2.2 randvoorwaarden voor contextgericht werken op ZSM
  - 2.3 samenwerking met het programma JGZ
  - 2.4 facilitering door de ketenwerkgroep
  - 2.5 wat is een leeratelier en een betekenisvolle interventie
  - 2.6 wat is nodig om de ambitie waar te maken
3. Een waardegedreven aanpak
4. De vragen waarop de leerateliers een antwoord zouden moeten geven
5. Het leeratelier Noord-Holland: leidende principes en werkwijze
  - 5.1 de leidende principes
  - 5.2 de werkwijze bij het leeratelier
  - 5.3 verdiepen: wat is het
6. Resultaten leeratelier Noord-Holland
  - 6.1 de kern van de resultaten
  - 6.2 wat heeft het behalen van deze resultaten mogelijk gemaakt
  - 6.3 welke vragen vanuit de landelijke werkgroep kunnen worden beantwoord
    - 6.3.1 welke zaken lenen zich voor verdieping
    - 6.3.2 welke contextinformatie is nodig om tot een passende interventie te komen
    - 6.3.3 wat is de meerwaarde van verdiepen
    - 6.3.4 wat is de meerwaarde van het gezamenlijke advies aan de OvJ
    - 6.3.5 heeft het meerwaarde om te verdiepen bij Halt zaken en niet bewijsbare sepotzaken
    - 6.3.6 wat verleidt of beperkt ons om te doen wat nodig is?
  - 6.4 De organisatiespecifieke vragen
7. Leerpunten
8. Spanningsvelden
9. Overdracht naar andere leerateliers en het reguliere ZSM-proces

## Literatuur

Bijlage 1 : Ketenkaart

Bijlage 2: Kenmerken van de ingevulde ketenkaarten

## 1. Inleiding

Halverwege februari 2016 startte in Haarlem het eerste leeratelier verdiepingsomgeving Jeugd, Gezin en Zeden. Dit leeratelier was een pilot van 8 weken, om een nieuwe vorm van werken op ZSM te ontwikkelen. OM, politie, 3RO, Raad voor de Kinderbescherming en SHN, vaste partners op ZSM, vormden in Haarlem met Halt, Veiligheidshuis en Veilig Thuis een team dat samen verdieping zocht bij zaken waarbij jeugd betrokken is (als dader of als betrokkene bij huiselijk geweld. Het kan in het laatste geval dus ook gaan om hele kleine kinderen,). In de leerateliers is ruimte om te handelen volgens de bedoeling: het vergroten van veiligheid en veerkracht.

Het lectoraat Werken in een justitieel kader van het Kenniscentrum Sociale Innovatie van de Hogeschool Utrecht (HU) is betrokken bij dit project en heeft daarbij twee opdrachten:

- a. ondersteunen van het zoek- en ontwikkelproces door aanwezig te zijn bij een aantal bijeenkomsten van het leeratelier, mee te denken, te ondersteunen bij de systematische reflectie op casuïstiek en bij te dragen aan het ontwikkelen van nieuwe denkwijzen.
- b. onderzoeken: evaluatief onderzoek naar wat er is gebeurd en wat dat heeft opgeleverd. Het onderzoek moet een antwoord geven op de leervragen die bij de start zijn geformuleerd.

Het gaat hier om een onderzoek 'light' en coaching on the job.

In dit beknopte rapport beschrijven we de resultaten van het leeratelier, de belangrijkste leerpunten en de valkuilen en spanningsvelden die er opgespoord zijn. Doel van deze beschrijving is om overdracht van het geleerde naar volgende pilots mogelijk te maken en toekomstige ontwikkelingen na de pilots te versterken. In Maastricht gaat in mei een pilot van start voor de regio Limburg, in Utrecht in september voor de regio Midden Nederland. Ook over de resultaten van deze pilots zal beknopt gerapporteerd worden. Aan het einde van de drie leerateliers komt er een overkoepelend eindrapport, waarin gereflecteerd wordt op de leerateliers en de impact daarvan op de reguliere ZSM-aanpak. De bevindingen moeten handvatten opleveren voor de toekomst, die vanuit de verschillende samenwerkende organisaties kunnen worden gedragen.

Voordat de werkwijze van het leeratelier Haarlem en de resultaten worden beschreven in hoofdstuk 5 zullen we eerst toelichten hoe de leerateliers zijn ontstaan, (hoofdstuk 2) wat de leidende visie is voor de leerateliers (hoofdstuk 3) en wat de vragen zijn waarop de pilots een antwoord moeten geven (in hoofdstuk 4).

Bij het leeratelier Noord-Holland zijn we als ondersteuners en onderzoekers betrokken vanaf begin maart, toen er al een aantal weken gewerkt was. We zijn op een rijdende trein gesprongen, hebben zo goed mogelijk aansluiting proberen te vinden. Het leeratelier vond 5 dagen fulltime plaats, het lectoraat was 1x per week 3 uur aanwezig.

Cap Gemini was gedurende de gehele periode van het leeratelier Haarlem aanwezig voor algehele projectondersteuning. Zij leverden weekevaluaties, weekreflecties en waren belangrijke procesbegeleiders in het doorvoeren van verbeteringen. Zij hebben een eindverslag geschreven. We hebben dankbaar gebruik gemaakt van hun materiaal.

Voor de beschrijving van de resultaten en leerpunten hebben we gebruik gemaakt van:

- observaties tijdens de leeratelieroverleggen. We zijn bij 5 overleggen aanwezig geweest, deels in de ochtend, deels in de middag.
- aanwezigheid bij 2 bijeenkomsten van de begeleidingsgroep
- interviews met 10 deelnemers aan het leeratelier
- verslagen van de weekevaluaties van de operationele deelnemers
- verslagen van de weekreflecties van de tactisch leidinggevenden
- 58 ketenkaarten waarop een casus is bijgehouden.

## 2. Kader en ontstaan van de leerateliers.

In dit hoofdstuk gaan we in op het kader waarbinnen de leerateliers zijn ontstaan. Het landelijke programma ZSM van het OM kent een ketenwerkgroep 'Contextgericht werken ten behoeve van betekenisvol interveniëren.' Deze werkgroep ondersteunt en faciliteert initiatieven die gericht zijn op het bevorderen van contextgericht werken. Het initiatief van de leerateliers wordt door deze werkgroep aangestuurd, in samenspraak met het programma JGZ van het OM.

Dit wordt hieronder verder toegelicht. Deze tekst is afkomstig uit het verslag van de startbijeenkomst ZSM en JGZ.<sup>1</sup>

### 2.1 Doelstelling landelijk programma ZSM en Context

Binnen het landelijk programma ZSM bestaat de werkgroep 'Contextgericht werken ten behoeve van betekenisvol interveniëren'. In deze landelijke werkgroep zijn alle ZSM-ketenpartners vertegenwoordigd: de Raad voor de Kinderbescherming, de 3 reclasseringsorganisaties, het Openbaar Ministerie, de politie, SlachtofferHulp Nederland en Halt.

De doelstelling van de landelijke werkgroep ZSM & Contextgericht werken ten behoeve van betekenisvol interveniëren luidt:

"We vullen elkaar als ketenpartners op ZSM aan en werken betekenisvol als:

- we de achterliggende problematiek van de verdachte aanpakken, waardoor de kans op recidive kleiner wordt;
- we de situatie en wensen van het slachtoffer kennen en een plek geven bij het bepalen van het vervolgtraject na aanhouding / ontbieding;
- we de gekozen afdoeningsbeslissing goed uit kunnen leggen aan het slachtoffer, de verdachte en de maatschappij"

### 2.2 Randvoorwaarden voor contextgericht werken op ZSM

Deze landelijke ketenwerkgroep ziet op hoofdlijnen drie randvoorwaarden waaraan voldaan moet worden om het contextgericht werken te realiseren. Deze zijn:

1. We werken als keten / netwerk effectief samen op ZSM:
  - op basis van professionaliteit van de ketenpartners
  - waarbij wij elkaars rol kennen en waarderen
  - zodat we elkaar werkelijk aanvullen
  - en we als professionals weten welke vragen we onszelf moeten stellen om te komen tot een betekenisvolle afdoening
2. We beschikken over de (context-) informatie die nodig is om de juiste beslissingen te kunnen nemen:
  - standaardinformatie van de ketenpartners is goed ontsloten
  - we weten waar we voor maatwerkinformatie moeten zijn
3. We kennen een breed pallet aan invullingsmogelijkheden van afdoeningsbeslissingen en passen deze zorgvuldig toe

### 2.3 Samenwerking met het programma JGZ

Naast het programma 'ZSM en Context' loopt het landelijke programma JGZ. Doel van dit programma is om de kwaliteit van de interventies bij JGZ zaken te verhogen door vanuit de bedoeling te werken: het vergroten van veiligheid en veerkracht. Voor de ZSM omgeving is er een grote overlap tussen de doelstellingen van ZSM context en JGZ. Om die reden wordt in de leerateliers gezamenlijk opgetrokken.

### 2.4 Facilitering van initiatieven door ketenwerkgroep

De landelijke ketenwerkgroep ondersteunt en faciliteert regionale initiatieven gericht op het bevorderen van contextgericht werken. Bovendien volgt de landelijke ketenwerkgroep de regionale initiatieven met veel

---

<sup>1</sup> Dit hoofdstuk is gebaseerd op het verslag van startbijeenkomst ZSM & JGZ op 17 november 2015 (Vicky Drost en Ellen van Veenen). Delen van dit verslag zijn letterlijk overgenomen.

interesse: per initiatief bekijkt de werkgroep welke werkbare elementen opgetild worden naar een handelingsrepertoire (= handelingsperspectieven voor professionals) dat landelijk gedeeld gaat worden.

Tijdens werkbezoeken ZSM Jeugd en de ketenreview ZSM is naar voren gekomen dat op ZSM de laatste jaren hard is gewerkt aan ketensamenwerking en de inrichting van processen. Nu deze belangrijke aspecten zijn gerealiseerd is er ruimte gekomen voor verdere doorontwikkeling en aandacht voor het 'betekenisvol en zorgvuldig afdoen'. Om deze ambitie in te vullen, zijn er vanuit de landelijke ketenwerkgroep leerateliers ingericht.

## **2.5 Wat is een leeratelier en wat is een betekenisvolle interventie?**

Bij de voorbereiding is benoemd hoe een leeratelier beschouwd wordt (verslag startbijeenkomst, p. 2). "De leerateliers zien we als een leerinterventie. We geven ZSM-professionals de ruimte om vanuit de bedoeling, te weten het vergroten van veiligheid en veerkracht van kwetsbare verdachten en slachtoffers (jeugdige verdachten en verdachten en betrokkenen bij een casus gericht op huiselijk geweld) te gaan werken. Wat vraagt dit van de professionals, en wat vraagt dit van de organisatie? We gaan nadrukkelijk geen procesmodel ontwikkelen of testen. De focus ligt op het herijken van ons kompas, zodat we een gezamenlijke integrale koers kunnen varen en we gaan doen wat nodig is om de achterliggende problematiek aan te pakken. Vervolgens wordt per leeratelier bekeken wat regionaal nodig is om naar deze bedoeling te gaan handelen."

Een betekenisvolle interventie wordt door de ketenwerkgroep contextgericht werken (2.0) omschreven als een interventie waarbij professionals uit de strafrechtketen samen recht doen aan de belangen van verdachten, slachtoffer en samenleving" (p 2)

## **2.6 Wat is nodig om de ambitie waar te maken**

De ketenpartners geven een aantal randvoorwaarden mee om naar de gezamenlijke ambitie -doen wat nodig is om de veiligheid en veerkracht te vergroten- te handelen:

- Ruimte en tijd voor professionals om in een lerende omgeving te handelen naar de ambitie, elkaar feedback te geven én vooral om het gesprek met elkaar te voeren over wat we in een casus willen bereiken en wat hiervoor nodig is.
- Commitment van alle betrokken organisaties op alle niveaus om te participeren in de leerateliers, inclusief het commitment en akkoord op de consequenties hiervan. Professionals zullen op een andere manier een deel van hun werkzaamheden uitvoeren, werkzaamheden in tijd verplaatsen en/of op een andere manier samenwerken.
- Een mindset van professionals gericht op de bedoeling: wat willen we bereiken in een casus? Wat is een passende reactie? Wat is daarvoor nodig?  
Dit vraagt om een open houding, improvisatievermogen, denken in mogelijkheden, durf, lef, nieuwsgierigheid van professionals.
- Eigenaarschap en regie. Op het moment dat contextinformatie wordt verzameld en de casus niet binnen 6 uur wordt afgedaan, is het belangrijk dat iemand zich verantwoordelijk voelt voor de casus tot het moment dat de beslissing t.a.v. een passende reactie is gegeven.
- Geen sturing op output maar sturing op outcome. Voorkomen van perverse prikkels.
- Sturing en stimulering van de medewerkers in het leeratelier door de leidinggevende om volgens de bedoeling te gaan werken.

### 3. Een waardegedreven aanpak

Wat kenmerkt nu de verdiepende leerateliers? Uitgangspunt bij de leerateliers is: (nog) meer werken vanuit de bedoeling.

Vanuit het landelijke programma JGZ wordt geconstateerd: “Uit de casuïstiek die we onder ogen krijgen, bijv. via ‘Project Basis op Orde’, blijkt immers te vaak dat onze handelingen en beslissingen nauwelijks een reflectie zijn van de bedoeling die ons werk zou moeten hebben. Het is daarom zaak die bedoeling aan te scherpen en als leidraad voor ons werk (proces, inhoud en inrichting) helder neer te zetten” (informatie Ellen van Veenen, lid programma JGZ)

Het gaat om betekenisvol handelen: waarde toevoegen aan de zaak. Deze definitie van betekenisvol handelen van het programma JGZ sluit aan bij de definitie van een professional, zoals die binnen het lectoraat Werken in Justitieel Kader wordt gehanteerd: Een professional realiseert waarden in een complexe situatie (de Jonge 2014).

Om welke waarde gaat het dan? Voor de leerateliers is dat als volgt gedefinieerd: **“doen wat nodig is om de veiligheid en veerkracht van kwetsbare verdachten en slachtoffers (jeugdige verdachten en verdachten en betrokkenen bij een casus gericht op huiselijk geweld) te vergroten.”** (verslag startbijeenkomst) Veiligheid en veerkracht dus.

In het programma JGZ worden deze waarden nog wat verder toegelicht:

“De bedoeling is dat kwetsbare personen **veilig** zijn: vrij van angst, vrij van psychisch of fysiek geweld en vrij van uitbuiting.

De bedoeling is ook dat kwetsbare personen voldoende zelfredzaam en zelfsturend zijn zodat kan worden voorkomen dat ze opnieuw dader of slachtoffer worden. Dat kan doordat ze bijvoorbeeld behandeld worden en dan meer **veerkracht** hebben. Of doordat de mensen om hen heen zorgen voor voldoende steun en begeleiding. Kwetsbare personen moeten de draad van een normaal leven, zonder strafbare feiten, kunnen oppakken. Het optreden van de straffeten kan soms juist leiden tot het vergroten van kwetsbaarheid. Bijvoorbeeld doordat een late beslissing een ingezet hulpverleningstraject doorkruist. Of doordat iemand heel vaak gehoord wordt in een strafzaak en daardoor het trauma wordt vergroot. Dat is dus niet de bedoeling”(kernboodschap JGZ, informatie van Ellen van Veenen).

#### 4. Vragen waarop de leerateliers een antwoord zouden moeten geven

In het leeratelier krijgen professionals<sup>2</sup> de ruimte om vanuit de bedoeling, het vergroten van veiligheid en veerkracht, te werken. Deelnemende professionals werken samen in het leeratelier en laten een nieuwe gewenste aanpak al werkende ontstaan. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat de professionals voldoende ruimte krijgen en nemen om een passende aanpak vorm te geven en dat de betrokken organisaties dit in voldoende mate steunen en faciliteren.

Zoals in paragraaf 2.6 is beschreven zijn de basisvragen waarop een antwoord moet worden gevonden: Wat vraagt dit van de professionals, en wat vraagt dit van de organisatie?

In de landelijke ketenwerkgroep zijn deze basisvragen vanuit de verschillende deelnemende organisaties verder ingevuld.

Dat zijn deels algemene vragen:

- Welke zaken lenen zich voor verdiepen (welke triggers)?
- Welke (context)informatie is nodig om tot een passende interventie te komen?
- Wat is de meerwaarde van verdiepen?
- Wat is de meerwaarde van het gezamenlijke advies aan de OvJ?
- Heeft het meerwaarde om te verdiepen bij Haltzaken en niet bewijsbare (sepot)zaken waar mogelijk zorgen zijn?
- Wat verleidt c.q. beperkt de deelnemers aan het leeratelier om te doen wat nodig is?

Een aantal vragen is organisatiespecifiek:

- Raad voor de Kinderbescherming: hoe kan de Raad informatie verschaffen die bijdraagt aan verdieping zonder uitgebreid onderzoek te hoeven doen? Hoe kan de Raad het OM voeden vanuit hun professionele oordeel?
- Openbaar Ministerie: Hoe stelt het OM de juiste vragen zodat ze zicht krijgen op veiligheid en veerkracht en hoe kunnen ze de interventie breder richten dan op strafrecht alleen? Hoe kan het strafrecht ondersteunend zijn aan 'doen wat nodig is'?
- Halt: wat is de toegevoegde waarde van Halt bij verdieping, welke informatie is relevant en in welke frequentie?
- Reclassering (jeugd en volwassenen): welke informatie is relevant voor verdieping?
- Veilig Thuis: hoe helpt een waardegedreven aanpak om het contextgerichte werken aan te scherpen? Lukt het om de afspraken zoals opgenomen in het Model samenwerkingsafspraken VT-Politie-OM na te komen?

---

<sup>2</sup> Naast de vaste partners op ZSM wordt er bij elk leeratelier gezocht naar de verbinding met het lokale veld. In Haarlem namen naast de vaste ZSM-partners (OM, politie, 3 RO, RvdK en SHN) ook Veilig Thuis, VeiligheidsHuizen (VHH) en Halt deel aan het leeratelier.

## 5. Het leeratelier Noord-Holland: de leidende principes en werkwijze

### 5.1 De leidende principes

In de leerateliers wordt gewerkt vanuit 5 leidende principes. Deze principes zijn landelijk vastgesteld en regionaal geherformuleerd. Voor Noord-Holland zijn de principes als volgt geformuleerd:

1. We kennen de wensen en behoeften van het slachtoffer, betrokkenen en de verdachte
2. We doen wat nodig is voor een betekenisvolle interventie voor slachtoffers, verdachten en de omgeving.
3. We kennen en delen informatie over de context.
4. We werken samen om achterliggende problemen te signaleren
5. We gaan in gesprek met het slachtoffer, de verdachte en professionals

Op de ZSM-locatie in Haarlem zijn werkplekken ingericht voor het leeratelier. De leidende principes zijn op verschillende plaatsen aan de muur gehangen.

### 5.2 Wie nemen deel en hoe is de werkwijze

In het leeratelier participeren naast de vaste partners op ZSM (OM, politie, RvdK, 3RO, SHN) ook Halt, een locatie van VT en een locatie van het VHH. Elke dag is er een uitvoerend professional van deze organisaties aanwezig voor deelname aan het leeratelier. Afhankelijk van de organisatie varieert dat van een vaste persoon voor alle dagen (RvdK) tot elke dag van de week iemand anders. Er zijn zoals al beschreven in hoofdstuk een vast één of twee procesbegeleiders van Cap Gemini aanwezig. Vanuit het lectoraat is er een dagdeel in de week iemand aanwezig. Er is in dit leeratelier voor gekozen om de huiselijk geweld- en jeugdzaken uit de basisteams Zaanstad, Haarlemmermeer en Purmerend in het leeratelier te bespreken. (De deelnemende afdelingen van VT en VHH kennen alleen de zaken uit hun eigen gebied, soms moeten zij dus collega's van andere vestigingen consulteren.) Deze zaken worden bij het begin van de dag door de hulpofficier van justitie (een politiefunctionaris) verzameld. Op de verdachtenmonitor worden deze zaken gemarkeerd als 'leeratierzaken'. Dat wil zeggen dat ze dan niet in het reguliere ZSM proces worden afgehandeld. Een regionale begeleidingsgroep komt eens per week bijeen om aan de hand van een agenda die voortkomt uit de evaluaties een aantal punten te bespreken.

De dagindeling voor het leeratelier is:

|           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|-----------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 9.00 uur  | <b>dagstart.</b><br>Kort bijeenkomen met alle deelnemers, hofv introduceert de zaken voor deze dag, er wordt een casusverantwoordelijke aangewezen. Deze persoon is ook verantwoordelijk voor het inhoudelijk vastleggen van overwegingen, beslissingen, onderbouwing en afspraken op de ketenkaart (zie bijlage 1).<br><br>Daarna zoekt elke deelnemer uit welke informatie er vanuit de eigen organisatie beschikbaar is. |
| 10.30 uur | <b>ochtendoverleg.</b> (Duur: ongeveer een uur, of zoveel langer of korter als nodig is.)<br>Uitwisselen van informatie, gezamenlijk bepalen of verdieping gewenst is, vaststellen welke informatie nog nodig is, doel vaststellen.<br><br>Daarna: aanvullende informatie verzamelen. Spreken van betrokkenen (verdachte, slachtoffer, aangever).                                                                           |
| 13.30     | <b>middagoverleg</b><br>Verdiepen: aanvullende informatie bespreken, gezamenlijk duiden: wat speelt hier en wat is er nodig? Mogelijke aanpakken bespreken, op basis van argumenten bepalen welke aanpak ingezet gaat worden. Bekijken hoe strafrechtelijke afdoening en hulpverleningsinterventies elkaar kunnen versterken.                                                                                               |

Daarna: uitzetten van interventies

Eind van de middag: korte dagevaluatie. Wat ging goed, wat kan beter?

Op vrijdagmiddag is er telkens een weekevaluatie gehouden. Voor de evaluatie zijn 'top en tip' kaarten: iedere deelnemer kan zo'n kaart invullen, bij de weekevaluatie worden ze onder elkaar gehangen en besproken.

Ook worden bij de weekevaluatie vragen of kwesties geïnterviewd die aan de regionale begeleidingsgroep kunnen worden voorgelegd.

Iedere dinsdagmorgen vergadert deze begeleidingsgroep.

### 5.3 Verdiepen: wat is het

In het leeratelier is er ruimte om te 'verdiepen'. Bij verdiepen gaat het om een drieslag:

1. **Meer contextinformatie verzamelen.** Naast de basisinformatie vanuit systemen van de deelnemende organisaties over de verdachte wordt er informatie verzameld over het gezin en het bijbehorende systeem. De betrokkenen worden persoonlijk gesproken en er wordt gebeld met betrokken professionals (bijvoorbeeld: leerplicht, gezinsmanager, sociale wijkteams/jeugdteams, wijkagent, jeugdagent)
2. **Gezamenlijk duiden.** Het gaat hier om het vormen van een beeld van wat er nodig is. Door de aanwezigheid van alle ketenpartners zijn er verschillende perspectieven op de zaak, de veiligheid en veerkracht van verschillende betrokkenen kan in het geding zijn. Vanuit de verschillende professies wordt geanalyseerd wat de belangrijke achterliggende problemen zijn en waar aanknopingspunten voor verandering liggen. Er zijn korte lijntjes tussen de deelnemers van het leeratelier, er groeit zicht op elkaars mogelijkheden, men daagt elkaar soms uit en begrijpt elkaar perspectieven beter.
3. **Een evenwichtig besluit nemen over een passende interventie.** Wat is nodig? Wat kan daarvoor worden ingezet? Er is aandacht voor de afstemming tussen straf en zorg: welke strafrechtelijke afdoening kan dat wat nodig is ondersteunen of versterken?  
Als er al veel zorg is ingezet, wordt met coördinerende partij overlegd: er is een nieuw strafbaar feit, hoe kan een strafrechtelijke reactie het zorgtraject versterken? Als er geen zorgtraject loopt, maar er zijn bij het leeratelier wel veel zorgen, kan een van de partners een rol spelen in toeleiden naar passende zorg.

## 6. Resultaten leeratelier Noord-Holland

### 6.1 De kern van de resultaten

De resultaten ontleen we aan de bronnen die in hoofdstuk 1 zijn benoemd: observaties tijdens leeratelierbijeenkomsten, interviews met 10 deelnemende professionals, analyse van de ketenkaarten.

*Kort enkele cijfers:*

Er zijn 102 zaken aan de orde geweest in het ochtendoverleg. 68 zaken met een jeugdige verdachte, 34 zaken huiselijk geweld met tenminste een jeugdige als betrokkene.

Bij 84 zaken is besloten tot verdieping.

Bij 30 zaken is aangegeven dat de afdoening anders is geweest dan bij de reguliere ZSM-aanpak

Bij 34 zaken is de verdachte toegeleid naar zorg

(cijfers gebaseerd op verslag Cap Gemini)

Belangrijkste resultaat: (bron: interviews) de deelnemers geven aan dat er een duidelijke verschuiving te zien is.

De focus lag voor de start van het leeratelier vooral op de strafrechtelijke afdoening, er werden vragen gesteld als: hoe zwaar is het delict, is het bewijsbaar, is er aanvullend politieonderzoek nodig, is het mogelijk om de aangifte rond te krijgen? Wat is het advies voor een strafrechtelijke afdoening van de partners.

Deze focus verschuift naar: wat is er nodig om de veiligheid en veerkracht van betrokkenen te vergroten, is er voldoende zorg en hulpverlening, wat kan nog extra worden ingezet? Hoe kan de strafrechtelijke afdoening dat wat nodig is ondersteunen?

Deze verschuiving is ook zichtbaar op de ketenkaarten<sup>3</sup>. De doelen die hierop staan, zijn bijna altijd in termen als 'vergroten van de veiligheid van de kinderen', 'spanningen tussen verdachte en slachtoffer oplossen', 'negatieve spiraal doorbreken', 'uitzoeken of er voldoende regie is in de hulpverlening'.

Als er een doel geformuleerd is in termen van strafrecht, dan is dit 'afgeven van een signaal dat dit niet kan', 'doordringen tot dit meisje'.

Het meest blij zijn de deelnemers met het feit dat in een aantal zaken de hulpverlening ook echt op gang is gebracht. Dat iemand die nog niet in beeld was bij de hulpverlening daar nu naar toe is geleid, of dat daar waar verschillende hulpverleningsinstanties niet op een lijn zaten er is gewerkt aan een gezamenlijk plan van aanpak. (bron: interviews)

Hoe vaak dat is gebeurd, is uit de ketenkaarten niet af te lezen.

### 6.2 Wat heeft het halen van deze resultaten mogelijk gemaakt

De deelnemers zijn enthousiast over het leeratelier en de resultaten. Zij spreken over meerwaarde en voldoening in het werk. Wat heeft volgens hen deze resultaten mogelijk gemaakt? Wat de deelnemers daarover zeggen (bron: interviews en weekverslagen).

- Eigenlijk was de belangrijkste verschuiving van de focus meteen bij de start. Het uitgangspunten en de leidende principes gaven de richting aan. De rol van de officier van justitie was hierbij volgens de deelnemers belangrijk. In het reguliere ZSM-overleg is de OvJ voorzitter en is een besluit over de strafrechtelijke afdoening het gewenste resultaat. In het leeratelier nam de OvJ niet de voorzittersrol en maakte ruimte voor een bredere kijk op de zaak.
- Samen een casus bekijken. Het is belangrijk om gezamenlijk een beeld te ontwikkelen van wat er aan de hand is in een casus: welke onveiligheid en kwetsbaarheid is hier aan de orde? Wat is hier nodig? Door de verschillende perspectieven ontstaat een bredere kijk.
- in het leeratelier namen drie organisaties deel die geen plek hebben in het reguliere ZSM-proces, namelijk VT, VHH en Halt. Deze organisaties kunnen niet alleen veel contextinformatie toevoegen, (stap 1 van de verdieping) maar ze zijn ook belangrijk bij het bedenken van een passende interventie.

---

<sup>3</sup> er waren voor het onderzoek 58 ketenkaarten beschikbaar. Niet al deze kaarten zijn volledig ingevuld, vaak ontbreken de argumenten om te verdiepen, de bedoeling van de gekozen strategie of of onderbouwingen keuzes. .

(stap 3 van de verdieping). Na de transitie heeft elke gemeente een eigen aanpak, deze organisaties hebben beter zicht op wat er in het lokale veld mogelijk is, zij kennen het sociale domein.

- Je leert collectief en individueel van gezamenlijke reflectie.

### 6.3 Welke vragen vanuit de landelijke werkgroep kunnen worden beantwoord

In hoofdstuk 4 zijn de vragen opgenomen die door de landelijke ketenwerkgroep ZSM en JGZ zijn geformuleerd. In deze paragraaf geven we zoveel mogelijk antwoord op die vragen, op basis van de ons ter beschikking staande gegevens.

#### 6.3.1 Welke zaken lenen zich voor verdiepen (welke triggers)?

Van de 102 beschikbare zaken zijn er 84 verdiept. Dat is iets meer dan 80%, het grootste deel dus.

Er werd niet verdiept als de aanwezige professionals van mening waren dat er geen grote zorgen waren over de betrokken jeugdigen. Voor de jeugdige verdachten werd de score van preselect zorg vastgesteld, dat vaak maar niet altijd een criterium was om wel of niet te verdiepen. Bij huiselijk geweld werd geen gebruik gemaakt van een instrument en werd er afgegaan op het gevoel van de professionals. Dat werken we hieronder iets verder uit.

*Is de score van preselect zorg een goede trigger?* Bij de jeugdige verdachten is een preselect zorg ingevuld. Is deze score een goede leidraad bij het kiezen voor wel of niet verdiepen? De deelnemers zeggen dat dit minder strikt is dan het lijkt. Er waren zaken met een hoge preselect-zorgscore waarbij geen verdieping nodig werd gevonden en omgekeerd waren er zaken met een lage preselect- zorgscore waarbij wel verdiept is.

Redenen daarvoor zijn:

a. bij een hele hoge score is er meestal al veel zorg ingezet. VT en VHH zijn betrokken. Het is in deze gevallen niet de bedoeling om met het leeratelier de uitgestippelde route te doorkruisen. Na het ochtendoverleg is bij een aantal jeugdigen met een hoge preselect score besloten om niet te verdiepen omdat er al een helder traject is uitgezet. In zo'n situatie volstaat de vraag aan de al betrokken instanties of er een strafrechtelijke afdoening is die dit plan ondersteunt. ("Welk juridisch kader is in deze situatie helpend? Is er een strakker kader nodig of werkt dat juist averechts?")

b. Bij een lage score op de preselect zorg werd niet automatisch besloten om niet te verdiepen, maar werd in het ochtendoverleg bekeken of er reden was om toch te verdiepen. Dat bleek in een aantal gevallen zo te zijn: bij de preselect zorg wordt niet gekeken naar hoe de jongere functioneert op school. . Er waren jongeren bij wie de school grote zorg had (of de jongere van school wilde verwijderen). In zulke gevallen was de contextinformatie die via Halt van de leerplichtambtenaar werd gekregen aanleiding om wel te verdiepen.

*Trigger bij huiselijk geweld?*

Bij huiselijk geweldszaken wordt er geen instrument ingevuld<sup>4</sup>. De inschatting van de ernst van de zaak is gedaan op basis van het oordeel van de betrokken professionals.<sup>5</sup> Dat trekt een grote wissel op de deskundigheid van de aanwezige werkers. De kennis over patronen van huiselijk geweld, verschillende soorten van geweld en signalen van ernst is niet standaard aanwezig bij de vaste partners op ZSM. De argumenten om een beslissing te onderbouwen (zoals ze terug zijn te vinden op de ketenkaarten) lijken niet altijd te stroken met de wetenschappelijke en door onderzoek onderbouwde kennis op dit gebied. ("Niet verdiept want partners geven beiden aan te willen scheiden.")

*Kwetsbaarheid en veiligheid als criterium.* Er werd op basis van een professionele inschatting gewerkt. Hebben wij het gevoel dat er mensen zijn die hier risico lopen, onveilig zijn, voorzien wij naderheid? Dit werd in de wandelgangen wel het 'onderbuikgevoel' genoemd. In dit leeratelier is het onderbuikgevoel niet nader onderzocht. Wij geven de voorkeur aan het woord professioneel oordeel, omdat het 'gevoel' voor een belangrijk deel stoelt op ervaring. Het is van belang om in een volgend leeratelier dit gevoel nader te benoemen en te onderbouwen. Het gaat om het ontwikkelen van professionele en overdraagbare taal.

---

<sup>4</sup> Er zijn bij partnergeweld mogelijkheden om de DAS, de danger assessment score in te vullen, of in geval van een huisverbod actief gebruik te maken van het RiHG, het risicotaxatieinstrument huiselijk geweld, zie verder Dijkstra, 2013.

<sup>5</sup> De vraag is of het professionele oordeel als enige criterium voldoende sterk is. Onderzoek over gestructureerde beslissingsondersteuning leidt tot de conclusie dat een combinatie van een gevalideerd instrument met het professionele oordeel tot een betere beslissing leidt (Bosker, 2016).

### 6.3.2 Welke (context)informatie is er nodig om tot een passende interventie te komen?

Er is in Haarlem gewerkt met 5 leidende principes, in de interviews geven een paar deelnemers aan dat ze 'het eigenlijk af kunnen' met twee principes, namelijk:

- we gaan in gesprek met slachtoffer, verdachten en professionals
- we kennen en delen de contextinformatie.

Het spreken van betrokkenen wordt als een waardevolle aanvulling op de reguliere werkwijze gezien. In zo'n gesprek kan het beeld dat op basis van de papieren informatie is ontstaan toch veranderen. En er kan waardevolle contextinformatie naar boven komen.

Een voorbeeld:

*Omdat de Waag van oordeel was dat Jennifer (14 jaar, drank gestolen bij een supermarkt) wel een stevige waarschuwing nodig had, werd besloten dat de officier een gesprek zou voeren met haar, in aanwezigheid van haar ouders. Tijdens dit gesprek merkt de officier spanning in het gezin. Na de fase van het strenge toespreken, schakelt de officier over op het open doorvragen over de thuissituatie. Vader blijkt zijn dochter niet goed aan te kunnen en deelt dan zo af en toe een stevige tik uit. Doorpratend hierover erkennen de gezinsleden dat er sprake is van een vorm van mishandeling. Er wordt gezocht naar ondersteuning hiervoor, ze staan open voor hulpverlening.*

Voorbeelden van contextinformatie die nodig werd gevonden (bron: ketenkaarten)

- Wat is de aard en de omvang van het huiselijk geweld?
- Kunnen we meer zicht krijgen op hoe deze jongen op school functioneert? Waarom is hij geschorst? Wat zijn de vervolgstappen die school gaat ondernemen?
- Hoe gaat het toe in het gezin?
- Er is hulp, maar is deze ook toereikend?
- Hoe is de relatie tussen de verdachte en het slachtoffer? Er zijn eerdere verdenkingen van mensenhandel, zijn er aanwijzingen dat mevrouw daar ook slachtoffer van is?
- Is hier sprake van eerdergerelateerd geweld?
- Moeder wil dat haar zoon een contactverbod krijgt. Heeft hij een plek om te verblijven? Kan er nachtopvang worden geregeld?

### 6.3.3 Wat is de meerwaarde van verdiepen?

In cijfers: 30 keer heeft dit geleid tot een andere afdoening, 30 keer tot toeleiding naar zorg (cijfers van Cap Gemini).

Een andere afdoening betekent hier: betekenisvoller, meer afgestemd op wat er nodig is. Voorwaarden bij een sepot die na overleg met betrokkenen zijn geformuleerd en waarvan duidelijk is hoe ze bijdragen aan verbetering van de situatie, buiten het strafrecht houden van zaken maar wel zorg inzetten om het toekomstperspectief van de jongere te verbeteren, maar ook dagvaarden als eerdere interventies niet tot het gewenste resultaat hebben geleid en vanuit het veld om een strenger kader wordt gevraagd. (Dit alles binnen de grenzen van de juridische regels uiteraard.) Toeleiding naar zorg is relevant omdat dit de veiligheid voor alle betrokkenen vergroot.

Ook in de gevallen dat verdieping niet leidde tot een andere afdoening, wordt door de professionals gezegd dat nu duidelijk is dat het ook echt de goede afdoening is. "In het reguliere proces volg je de richtlijnen, in het leeratelier weet je dat het betekenisvol is wat je doet"(OvJ).

### 6.3.4 Wat is de meerwaarde van het gezamenlijke advies aan de OvJ?

Deze vraag heeft gedurende een paar weken een centrale rol gespeeld in het leeratelier. In de vierde week van het leeratelier is, op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming het oorspronkelijke voornemen om te werken met een gezamenlijk advies uitgeprobeerd. RvdK, 3 RO en SHN formuleren een integraal advies aan het OM. De intentie was om te ontdekken hoe zo'n integraal advies er het beste uit kan zien na afloop van het leeratelier, wanneer VT, VHH en Halt waarschijnlijk niet meer als reguliere partners aanwezig zijn. In plaats van de werkwijze bij ZSM op dit moment, waar de OvJ van elke organisatie een ander advies kan krijgen, is in het leeratelier gezocht naar een gezamenlijk advies waarin de belangen van alle betrokkenen worden meegewogen. In de dagstructuur is een moment gekozen waarop dit integrale advies werd geformuleerd. Na een week zijn de deelnemers gestopt met deze vorm van gezamenlijk adviseren. Dit omdat het inbrak op de werkwijze tot dan toe, waarbij de deelnemers elkaars expertise erg waren gaan waarderen en omdat de strafrechtelijke insteek met dit integrale advies (immers: een advies over de strafrechtelijke afdoening) prominenter werd dan wenselijk werd gevonden. Dit gezamenlijke advies had als nadelig bijeffect dat het de OvJ in een andere rol plaatste dan tot dan toe in het leeratelier. "Dan hoef ik er dus niet bij te zijn en dan wacht ik gewoon jullie advies af?"

De vraag is of het de gekozen vorm is, waardoor de meerwaarde van het gezamenlijke advies niet tot zijn recht kwam.

### **6.3. 5 Heeft het meerwaarde om te verdiepen bij Haltzaken en niet bewijsbare (sepot)zaken waar mogelijk zorgen zijn?**

De strafrechtelijke afdoening was niet de eerste insteek bij het leeratelier. Verdieping leidde in een aantal gevallen tot het besluit om ergens een Haltzaak van te maken, waar dat in eerste instantie niet voor de hand lag (Zo is voor een jongere bij wie de hulpverlening aangaf dat hij dagbesteding nodig had, gekozen voor een Haltafdoening). Niet bewijsbare sepotzaken werden besproken als er uit de beschikbare informatie bleek dat er grote zorgen waren. De vraag of het meerwaarde heeft om dat te doen, is vanuit de ketenkaarten niet te beantwoorden.

### **6.3.6 Wat verleidt cq beperkt ons om te doen wat nodig is?**

Op deze vraag kunnen we op basis van onze informatie geen antwoord geven.

## **6.4 De organisatiespecifieke vragen**

**Raad voor de Kinderbescherming:** hoe kunnen we informatie verschaffen die bijdraagt aan verdieping zonder uitgebreid onderzoek te hoeven doen? Hoe kunnen we het OM voeden vanuit ons professionele oordeel? Het verschaffen van informatie bleek in de praktijk moeilijk. Er waren twee belemmeringen: de medewerker van de Raad had niet de mogelijkheid om los van de bestaande instrumenten te onderzoeken. En door de privacygevoeligheid kon de raadsmedewerker in een aantal gevallen niet achter informatie aan zonder toestemming van de verdachte of de ouders van de verdachte. In een aantal gevallen werd de informatie dan door een andere deelnemer van het leeratelier opgevraagd. Een 'onderzoek' werd door de Raad tijdens het leeratelier niet gedaan, omdat dit beperkt wordt tot zaken waarbij er sprake is van ernstige bedreiging van de ontwikkeling van de kinderen. Een lichtere vorm van onderzoek is niet uitgeprobeerd. Het professionele oordeel van de medewerker van de Raad woog in de huiselijk geweldzaken in de beeld- en oordeelsvorming zwaar mee, juist vanwege de expertise over kwetsbaarheid en beschermen van kinderen. Wat ook meetelde, is dat deze medewerker alle dagen aanwezig was en dus de prijs voor 'meest ervaren leeratelierdeelnemer' wint.

**Openbaar Ministerie:** hoe stellen we de juiste vragen zodat we zicht te krijgen op veiligheid en veerkracht en hoe kunnen we hier de interventie op richten (breder dan strafrecht alleen)? Hoe kan het strafrecht ondersteunend zijn aan 'doen wat nodig is'?

De vraag hoe strafrecht ondersteunend kan zijn, is duidelijk te beantwoorden. Het strafrecht kan een kader maken dat de vrijblijvendheid van een interventie afhaalt. "Wat wij doen maakt geen indruk, het zou goed zijn als hem helder wordt gemaakt dat het zo echt niet verder kan." Het strafrecht kan ook, door terughoudend te reageren, ruimte maken voor vrijwillige hulpverlening. Een sepot met voorwaarden kan net het steuntje zijn waardoor iemand aan een verslavingsbehandeling gaat deelnemen.

De vraag "hoe stellen we de juiste vragen?" is niet op basis van onze informatie te beantwoorden. Wel is waargenomen dat OvJ's door hun wijze van vragen stellen een verbindende en verdiepende rol spelen bij het gezamenlijk bespreken van een casus.

**Halt:** wat is de toegevoegde waarde van Halt bij verdieping, welke informatie en in welke frequentie?

De meerwaarde van de aanwezigheid van een Haltmedewerker werd groot gevonden. Halt kan waardevolle contextinformatie leveren vanuit de eigen ervaring met de jongere, maar ook door de korte lijnen die er zijn met de leerplichtambtenaar. De Haltmedewerker ging soms op zoek naar informatie in zaken waar de RvdK door privacy belemmerd werd.

In een paar zaken is dat wat nodig was in de vorm van een Haltafdoening ingezet.

Over de gewenste frequentie is geen uitspraak te doen.

**Reclassering** (jeugd en volwassenen): welke informatie is relevant voor verdieping?

Dat werd per casus vastgesteld in het ochtendoverleg, er is geen algemeen antwoord op te geven. Bij huiselijk gewelds zaken had de reclassering een actieve rol naar de pleger en werd er zo mogelijk ook –soms via het scherm - met de pleger gesproken vanuit het belang iemand in de ogen te kijken.

**Veilig Thuis:** hoe helpt een waardegedreven aanpak om het contextgerichte werken aan te scherpen? Lukt het om de afspraken zoals opgenomen in het Model samenwerkingsafspraken VT-Politie-OM na te komen?

Door de bedoeling in termen van waarden (veiligheid en veerkracht) te formuleren, heeft vanaf het begin van het leeratelier de focus gelegen op de waarden. En tot het eind toe. De leidende principes hebben dit ondersteund, de context is nadrukkelijk betrokken. Hoe de waardegedreven aanpak precies het contextgerichte werken aanscherpt, weten we niet.

Of de afspraken uit het Model nagekomen kunnen worden, is niet te beantwoorden. VT was participant in het leeratelier, het Model voorziet in situaties dat VT niet fysiek aanwezig is.

## 7 Leerpunten uit het leeratelier Noord-Holland

We beschrijven drie in het oog springende leerpunten. Deze hebben betrekking op de noodzakelijke verbinding met het lokale veld, vertrouwen en deskundigheid in het lokale veld en specifieke vakkennis in het omgaan met kwetsbare personen.

### 1. Verbinding met het lokale veld

Er is een enorme behoefte aan kennis van het lokale veld. In het sociale domein is recent veel veranderd, elke gemeente heeft een eigen 'lokale aanpak', met eigen processen en procedures. Het zorg- en hulpverleningsaanbod is heel divers. Bij het leeratelier was behoefte aan kennis van het aanbod, de werkwijze, de mogelijkheden in de verschillende gemeentes. De informatie over het lokale veld kwam van VT, VHH en Halt, de partners in het leeratelier die niet in het reguliere ZSMproces participeren. Dit werd door alle deelnemers als heel waardevol benoemd.

Leerpunt: het is van belang om de informatie over de mogelijkheden in het sociale domein ook voor het reguliere ZSMproces beschikbaar te hebben. Van belang is om nader te onderzoeken hoe deze expertise in het reguliere proces kan worden ingebouwd.

### 2. Vertrouwen in het lokale veld

Het gebrek aan kennis van en bekendheid met het sociale domein leidt ook tot onzekerheid: als een organisatie zegt dat ze met een zaak bezig zijn, vertrouwen we er dan op dat het goed komt? Als we een melding doen, wordt er dan vervolg aan gegeven? Dit kan terecht zijn: er zijn voorbeelden van casussen<sup>6</sup> waar verschillende organisaties los van elkaar mee bezig waren en waar de inzet van het leeratelier geleid heeft tot betere coördinatie van de hulpverlening en een gezamenlijk plan. Maar het kan ook gebaseerd zijn op het gebrek aan overzicht bij het leeratelier. En vanuit het lokale veld kan er dan irritatie ontstaan: "Waar bemoeien jullie je mee? Het is onze opdracht om daar iets mee te doen." Leerpunt: als er vanuit het leeratelier (en later: vanuit ZSM) contact wordt opgenomen met instellingen in het sociale domein, is het van belang om helder te zijn over de intentie: er is een nieuw delict, de vraag is of het leeratelier iets kan bijdragen aan het traject wat loopt en op welke manier de strafrechtelijke afdoening van dit nieuwe delict ondersteunend kan zijn voor het traject dat loopt.

### 3. Vakkennis in het omgaan met mensen bij wie de zelfsturing is verstoord.

---

<sup>6</sup> Zie Dijkstra, 2016.

De manier waarop er met 'de hulpvraag' of 'de wensen en behoeften' van verdachte, slachtoffer en andere betrokkenen wordt omgegaan is voor verschillende organisaties verschillend. Het gaat bij de verdachten vaak om mensen met een verstoorde zelfsturing, die op een niet adequate manier omgaan met hun problemen. De vraag is niet alleen 'wat ze zelf willen', maar ook 'wat nodig is om de ontstane patronen te doorbreken.'

Werken in een gedwongen kader betekent dat mensen ook begrensd en bijgestuurd moeten worden. In het belang van henzelf, maar ook in het belang van anderen die schade ondervinden van hun gedrag. De opgave voor de professional is om mensen daarvoor te motiveren. Dat iemand daar niet voor gemotiveerd is, is dan een methodische opgave: hoe kun je iemand motiveren? Dat staat soms op spanning met de manier waarop er de vrijwillige hulpverlening wordt gewerkt. Het gaat daarbij niet alleen om een verschil in methodische aanpak, maar ook om een verschil in visie op wat er moet gebeuren. Is de wens leidend, of is wat nodig is leidend en wordt er van daaruit aansluiting gezocht bij de wensen en behoeften van de cliënt?

Eenzelfde soort relativering is er bij de 'wensen en behoeften van het slachtoffer'. Er is specifieke kennis nodig om vast te stellen in welke fase van verwerking het slachtoffer zit en welke relatie het slachtoffer heeft tot de dader. Dat wat mensen zeggen te willen en dat wat SHN denkt dat in hun belang is, kan verschillen. Dit werd door de deelnemers van het leeratelier als een belangrijk leerpunt geformuleerd. Het vereist vakkennis om te kunnen inschatten of dat wat mensen zeggen dat ze willen ook echt in hun belang is.

## 8. Spanningsvelden

Bij het werken in het leeratelier staan een aantal zaken met elkaar op spanning. Dat kan de leeropbrengsten van het werk juist versterken maar dan is het van belang om zich daarbij bewust te zijn van de volgende vijf spanningsverhoudingen:

### 1. De spanning tussen de behoefte om gestructureerd te werken en nieuwe denkwijzen te ontwikkelen.

Het doel van het leeratelier is om 'te ontgroeven', om de gebaande paden even te verlaten. Dat vraagt om professionele ruimte, zowel ruimte om na te denken als ruimte om collectief en individueel anders te handelen. Het leeratelier 'bestaat' 8 weken, dat is niet heel lang.

Er is de neiging om, vanwege de korte tijd, snel veel structuur aan te brengen: welke casussen nemen we, welke structuur heeft de dag, wat vullen we in op de ketenkaart, op welke manier evalueren we de dag en de week. Tegelijkertijd kan deze structuur het vrije denken en het vinden van nieuwe wegen juist belemmeren.

### 2. De spanning tussen casusgericht samen aan de slag zijn en de reflectie op wat er gebeurt

Er was een neiging om vooral casusgericht met elkaar te bespreken. In mindere mate kwam er gemeenschappelijke reflectie op gang over casussen heen of over wat daarvan te leren valt voor het ZSMproces en hoe het geleerde in de organisaties kan worden bewaard en verspreid.

Er zijn drie niveaus waarop moet worden gereflecteerd:

- a. 'binnen de casus': heeft ons handelen in deze zaak bijgedragen aan de veiligheid en veerkracht van de kwetsbare personen?
- b. over de casussen heen: wat leren we? Welke nieuwe denkwijzen of handelwijzen komen we op het spoor? Wat zijn patroonkenmerken van zaken die we behandelen? Leren we genoeg, bedenken we genoeg nieuwe dingen?
- c. over het leeratelier heen: hoe kunnen we dat wat we geleerd hebben inzetten bij ZSM en hoe dragen we dit over in de eigen organisaties en in de samenwerking na het leeratelier?

### 3. De spanning tussen werken vanuit de bedoeling en de standaarden en regels van de organisaties.

Bij het werken vanuit de bedoeling stuit je op de grenzen van het bestaande. Dat kan niet anders, als dat niet zo is dan zou het leeratelier niet nodig zijn geweest. Je ontdekt dat de regels en protocollen in een aantal gevallen (te veel) beperken wat er gedaan kan worden om de veiligheid en veerkracht te vergroten. De bedoeling centraal stellen en handelen volgens leidende principes betekent dat regels daaraan dienstbaar moeten zijn en daar waar ze dat niet zijn opnieuw moeten worden bekeken. De ruimte om de vakgrenzen te overschrijden kan per organisatie verschillen.

### 4. De spanning tussen zoveel mogelijk informatie verzamelen en tijd nemen om te duiden en de argumenten voor de keuze van een interventie te wegen.

Het verzamelen en uitwisselen van informatie heeft in het leeratelier veel tijd in beslag genomen.

In de ochtend: Wat willen we weten? Wie gaat wat uitzoeken?

In de middag: Welke informatie is er boven tafel gekomen? Weten we nu genoeg? Het is belangrijk om daarnaast de overgang te maken naar analyseren en interpreteren: wat speelt hier? Wie zijn de kwetsbare personen in deze zaak? Wat is het risico dat zij lopen? Is dat wat er nu gebeurt voldoende of is andere inzet nodig? Wat kunnen wij daaraan bijdragen? Welke patroonkenmerken en gevaren zien we hier? Hoe kan de strafrechtelijke afdoening dit ondersteunen?

Deze spanning was vaak bij de casusbespreking waar te nemen in de neiging om lang stil te staan bij het verzamelen van informatie en veel minder tijd en aandacht te schenken aan het duiden van deze informatie en het onderbouwen van afwegingen en beslissingen.

### 5. De spanning tussen meegaan in de denkwijze van de ander en de eigen expertise inzetten.

Hulpverleners zijn goed in afstemmen, in meedenken, in de ander helpen om zijn doel te halen. Dat is een kernexpertise die in het werken met cliënten essentieel is. In een samenwerkingsverband met andere organisaties is het meedenken met de ander niet altijd de competentie die als eerste moet worden ingezet. Het profileren, expliciteren van de eigen kijk op de zaak, argumenten voor een aanpak inbrengen is daar in eerste instantie vaak meer aan de orde. Op ZSM regulier is de strafrechtelijke insteek leidend: hoe gaan we deze zaak strafrechtelijk afdoen? De hulpverleners stemmen hierop af. In het leeratelier is de insteek een andere: hoe kunnen we betekenisvol inzetten? Dat vraagt een andere rol van de partners. Het is opvallend hoe,

zeker in het begin van het leeratelier, hoe essentieel de rol van de officier van justitie hierbij is, door niet alleen het strafrechtelijke deel te behartigen, maar juist breder in te steken en te zoeken naar hoe zorg en strafrecht elkaar kunnen versterken. “Het gaat er hier toch niet in eerste instantie om hoe er strafrechtelijk moet worden gereageerd?” Dit is niet alleen een observatiegegeven, maar wordt ook in de interviews aangegeven. De verschillen tussen de officiers van justitie op ZSM werden groot gevonden, degenen die betrokken waren bij het leeratelier werden een voorhoede genoemd.

De eerste twee spanningsvelden bestaan vooral tijdens het experimenteren in het leeratelier, de andere drie zijn voortdurend aan de orde in het samenwerken op ZSM. De spanningsvelden kunnen gebruikt worden als aandachtspunten bij het casusgerichte werken in de volgende leerateliers.

Het is van belang om te leren door de juiste mix van inhoudelijke vakkennis en het gemeenschappelijke afdoen. Het leerproces wordt nog versterkt wanneer er gemeenschappelijke reflectie wordt gepleegd op wat er geleerd is van de casus en door de casus. Dit kan leiden tot inzichten en het herkennen van patronen en principes. Daarmee wordt het diepteleren van het verankeren van de leidende principes versterkt en ontstaat er nog scherper zicht op wat ‘doen wat nodig is’ inhoudt.

## 9. Overdracht naar andere leerateliers en naar het reguliere ZSM-proces

Een belangrijke vraag is hoe de opgedane leerervaringen in het leeratelier kunnen worden overgedragen. Het gaat hier om collectief overdragen op verschillende niveaus, namelijk:

- Overdragen van leerervaringen in casus x naar casus y
- Reflecteren over casussen heen door het verwoorden van inzichten, patronen en verandermogelijkheden
- Overdragen van leerervaringen door te benoemen en te expliciteren wat de gemeenschappelijke overwegingen zijn om te kiezen voor betekenisvolle afdoening
- Het benoemen en onderbouwen van afwegingen en besluiten
- Het volgen van de impact van de besluiten op de casus en het ontvangen van feedback van betrokkenen en uitvoerende professionals
- Het overdragen van de werkwijze volgens de bedoeling aan andere collega's in de betrokken instellingen door hen mee te nemen in de bedoeling
- Het van meet af betrekken van ZSM bij de leerateliers om de verbinding direct te leggen en daarmee de kansen op borging te versterken
- Het overdragen van barrières en successen aan de begeleidingsgroep zodat zij helpen om de leereffecten te verstevigen en bij belemmeringen te faciliteren.

Er zijn drie observaties uit het leeratelier Noord-Holland waar de volgende leerateliers hun voordeel mee kunnen doen:

1. Vanaf de voorbereiding en de start van het leeratelier ZSM in de ontwikkeling meenemen en actief verbinden, waarbij je benadrukt dat de leeruitkomsten van het leeratelier weer opgenomen worden in de ZSM aanpak.
2. Het volgen van enkele casussen op betekenisvolle afdoening uit de beginperiode van het leeratelier om daarmee zich te krijgen op de impact van de interventie en eveneens feedback te ontvangen van de zijde van de betrokkenen op hoe zij de interventie hebben ervaren. Daarmee kan dan ook een betere verbinding ontstaan met de hulp die vaak geboden wordt vanuit het lokale veld.
3. Het verbeteren van de ambassadeursfunctie van de uitvoerders door ze van meet af aan in deze positie te plaatsen en het transfervraagstuk, de hefboom voor verandering en de borging van de leeropbrengsten regelmatig op de agenda te plaatsen en strategieën en inhoudelijke successen met elkaar te delen. Het vraagstuk van transfer is cruciaal om de leeropbrengsten van de leerateliers te borgen en te verbinden. Het is dan ook relevant dat alle partijen, uitvoerders, leidinggevenden, begeleidingsgroep en de landelijke werkgroepen zich actief over dit vraagstuk buigen.

## Literatuur

Bosker, J. (2015), *Linking theory and practice in probation, structured decision support for case management plans*. proefschrift, te downloaden via

[www.research.hu.nl/.../publicatie%20ksi%202015%20bosker%202015%20%20linking](http://www.research.hu.nl/.../publicatie%20ksi%202015%20bosker%202015%20%20linking)

**Cap Gemini (2016) Opbrengsten Leeratelier Verdiepingsomgeving Noord-Holland, mei.**

Drost, V. en E. van Veenen (2015)<sup>1</sup> Verslag startbijeenkomst ZSM & JGZ op 17 november 2015.

Dijkstra, S. (2013) Methodisch handelen bij de aanpak van huiselijk geweld, <http://www.bodyofknowledgesociaalwerk.nl/aanpak-huiselijk-geweld>

Dijkstra, S. (2016). De vele gezichten van huiselijk geweld: de aanpak van Veilig Thuis en samenwerkingspartners <http://www.sietske-dijkstra.nl/wordpress/wp-content/uploads/veiligthuiscolumnapril2016definitief.pdf>

Jonge, E. de & Krechtig, L. (2014) Reclasseringswerk als waarde(n)vol werk. In: *Menger, A., Krechtig, L. & Bosker, J. Werken in gedwongen kader*. p. 29-40..Amsterdam: SWP.

Model samenwerkingsafspraken VT-Politie-OM (2015), [https://vng.nl/files/vng/20150707\\_model\\_samenwerkingsafspraken\\_vt\\_politie\\_en\\_om.pdf](https://vng.nl/files/vng/20150707_model_samenwerkingsafspraken_vt_politie_en_om.pdf)

Werkplan ketenwerkgroep Contextgericht werken (2015), concept 2.0 maart.

|                         |                    |                                   |
|-------------------------|--------------------|-----------------------------------|
| <b>Ketenkaart casus</b> | <b>Startdatum:</b> | <b>Datum gekozen interventie:</b> |
| <b>Auteur:</b>          |                    |                                   |

|                               |   |                         |
|-------------------------------|---|-------------------------|
| Verdachte                     | : |                         |
| Betrokkenen                   | : |                         |
| BVH NR.                       | : |                         |
| Delict- situatie              | : |                         |
| Uitkomst Preselect            | : | Uitkomst Preselect Zorg |
| Pva Veiligheidshuis<br>ja/nee | : |                         |

**Stap 1. Verzamelen van de eerste basisinformatie over het delict, de verdachte en het slachtoffer**

Wat weten we al? Wat is ons beeld van de huidige situatie mbt de veiligheid & kwetsbaarheid van de verdachte, slachtoffer en betrokkenen?

**Stap 2. Bepalen van de gezamenlijke bedoeling en verdelen van activiteiten**

Willen we verdiepen en waarom? Zo ja, wat willen we nog weten? Wie doet wat?

Doel:

| Wie?         | Wat heb je gedaan, welke informatie heb je verzameld en bij wie?<br>(incl. toelichting wanneer je bepaalde informatie niet hebt kunnen verzamelen) | Hoeveel tijd heeft dit je gekost? |
|--------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------|
| OM           |                                                                                                                                                    |                                   |
| Politie      |                                                                                                                                                    |                                   |
| SHN          |                                                                                                                                                    |                                   |
| RvdK         |                                                                                                                                                    |                                   |
| Halt         |                                                                                                                                                    |                                   |
| 3RO          |                                                                                                                                                    |                                   |
| Veilig Thuis |                                                                                                                                                    |                                   |

**Stap 3. Gezamenlijk duiden van de informatie om te komen tot een advies voor een passende interventie**

Wat is in deze casus nodig om de veiligheid van verdachte, slachtoffer en betrokkenen te vergroten?

**Stap 4. Het kiezen van een passende interventie (straf, zorg of een mix van straf en zorg)**

Wat is de gekozen interventie en waarom is voor deze interventie gekozen?

**Stap 5. Terugkoppeling en vervolgafspraken**

Zijn er vervolgafspraken gemaakt met de partners en zo ja, welke?

Aan wie dient terugkoppeling van de afdoening plaats te vinden en wie verzorgt deze terugkoppeling?

**Stap 6. Evaluatie**

Welke activiteit/informatie (van welke organisaties) heeft waarde toegevoegd bij het verdiepen?

Was de uitkomst preselect zorg van toegevoegde waarde?

Heb je het gevoel dat alle benodigde contextinformatie op tafel is gekomen en dat we een passende interventie hebben gekozen? Heeft dit bijgedragen aan doen wat nodig is voor de veiligheid van de verdachte, het slachtoffer en betrokkenen? Incl. korte toelichting per organisatie, wat heeft dit gevraagd van je organisatie?

|         |  |
|---------|--|
| OM      |  |
| Politie |  |
| SHN     |  |
| RvdK    |  |
| Halt    |  |
| 3RO     |  |
| VH      |  |

Wat bevorderde in deze casus het doen wat nodig is?

Wat belemmerde in deze casus het doen wat nodig is?

## Bijlage 2 Kenmerken van de ingevulde ketenkaarten (N=58)

|                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|-----------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>(On)volledige ketenkaarten</b>                               | Kinderen en leeftijden niet vermeld, betrokkenen niet genoemd                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|                                                                 | Nationaliteit en land van oorsprong niet vermeld                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                                                                 | Alert op familierelaties en het plegen van delicten (criminele vader, neefjes plegen gezamenlijk een delict)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|                                                                 | Weinig verbinding gelegd tussen hg en jeugddelicten                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| <b>Expliciteren van impliciete aannames</b>                     | Niet vermeld wie zorgen heeft en waarom                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>Niet bevragen vanzelfsprekendheden</b>                       | Redenen om te verdiepen onderbouwen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|                                                                 | Redenen om niet te verdiepen onderbouwen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|                                                                 | Niet verdiept vanwege aanvraag scheiding<br>Niet verdiept omdat er al vele professionals betrokken zijn (kan juist reden zijn voor bemoeienis)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>Concretiseren en specificeren</b>                            | Huiselijk geweld meestal weinig concreet en specifiek omschreven<br>Verhelder wie wat doet bij wie met welk effect                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| <b>Alert op specifieke kenmerken verdachten en slachtoffers</b> | Kwetsbaarheden: verstandelijke beperking, depressie, autisme, geen dagbesteding, werkeloos, schuldenproblematiek, verslaving, taal niet machtig, psychiatrische problemen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <b>Aandachtspunten bij jeugdige verdachten</b>                  | Aandacht voor peers (groepsdelicten) en delicten gericht op peers, jeugdreclassering, ots, uithuisplaatsing, eerdere mishandeling                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <b>Verdiepen, expliciteren en keuzes maken</b>                  | Waarom is het van belang als een zaak snel op zitting komt?<br>Wat betekent goed in beeld bij de hulpverlening?<br>Waarom is hoge preselekt score reden om te verdiepen?<br>Wanneer is lage preselekt score reden om te verdiepen?<br>Wanneer en op grond waarvan doorzetten naar het VHH?<br>Wat kan verdiepen opleveren bij het terugdringen van recidive(risico) Wat is er dan nodig?<br><br>Achter een incident kan nog een veel ernstiger incident schuil gaan<br>Hoe kunnen meerdagenzaken effectiever zijn?<br>Hoe kan het lokale veld actiever worden betrokken?<br>Hoe om te gaan met first offenders en hoe met veelplegers?<br>Wat is de impact van ene zorgmelding en wanneer wordt deze gedaan |
| <b>Huiselijk Geweld verdiepen</b>                               | Meer aandacht voor patroonkenmerken en structuur geweld in plaats van het te zien als een (eenmalig) incident<br>Veel recidive en herhaalde THV's: hulp die niet helpt<br>Weinig daderbehandeling<br>Chronische problemen zijn niet gemakkelijk op te lossen: multi problems<br>Een score voor hg: DAS? Geweld tijdens de zwangerschap is ernstig geweld<br>Bedreiging met een wapen ook<br>Hoe betrouwbaar is een geschrokken verdachte?                                                                                                                                                                                                                                                                   |

|                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|--------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <b>Beschouwing</b> | <p>Wat is de relatie tussen ZSM, leeratelier en het THV?</p> <p>Wat maakt een zaak geschikt voor het leeratelier (en wat beslist niet?)</p> <p>Wat is de impact van een gedragsaanwijzing van de OvJ?</p> <p>Wat zijn de mogelijkheden en de grenzen van verdiepen?</p> <p>Hoe kan worden aangesloten bij lopende trajecten en hoe kunnen deze worden versterkt?</p> <p>Hoe belangrijk is het om met een afdoening te wachten totdat de reclassering met volwassen verdachte heeft kunnen spreken?</p> <p>Wat betekent het dat de meeste zaken niet bewijsbaar zijn?</p> <p>Reflectie op casus kan nog grondiger</p> |